

Spoedig gaat Bismarck in deze richting verder werken; hij stelt begin 1866 in het kabinet voor, met het oog op een oorlog met de Oostenrijkers een bondgenootschap met Italië te sluiten; dit verdrag met het door de conservatieven toch niet voor niets als revolutionair bestempelde Italië komt in april tot stand. Prompt daarna lanceert Pruisen in de Bondsdag een plan tot hervorming van de Duitse Bond die een met algemeen kiesrecht (!) gekozen parlement zou moeten krijgen. Men zegt dat het humoristische blad *Kladderadatsch* naar aanleiding van dit voorstel aankondigde niet meer te zullen verschijnen omdat het toch niet op kon bieden tegen de 'Witze' van de minister-president. Hoe dit zij, voor Oostenrijk was deze grap totaal onaannemelijk (voor anderen trouwens evenzeer!), de sfeer werd er geheel door bedorven en het eind van het lied was dat Oostenrijk mobilisatie van de bondstroepen eiste. Maar daar was in Pruisen op gerekend en dus was men er met de voorbereidingen eerder klaar. Op 15 juni 1866 valt Pruisen Saksen en Hannover binnen en op 21 juni is het in oorlog met Oostenrijk. De Pruisische opperbevelhebber Helmuth von Moltke, die uiteraard uitgaat van 'Befehl ist Befehl', weet intussen uitstekend wat er gaande is: een kabinetsoorlog terwille van niets anders dan de naakte macht. Pruisen verwerft deze: na veertien dagen valt de mede door de Pruisische achterlaadgeweren besliste slag bij Königgrätz/Sadowa aan de boven-Elbe in het Sudetenland (3 juli) en voor de maand voorbij is, is het vrede, niet al te ongunstig voor Oostenrijk, maar met Pruisische annexaties in het noorden: Hannover, Sleeswijk-Holstein, Keur-Hessen, Nassau en Frankfort worden ingelijfd, terwijl met wat onafhankelijk gelaten is de Noordduitse Bond wordt gesloten. Nu kan Bismarck, die het hele Oostenrijkse avontuur tegen het parlement en de publieke opinie in had doorgezet - eerst had men een nederlaag gevreesd, vervolgens de gevloerde tegenstander willen verpletteren - verkiezingen uitschrijven. Hij wint die glansrijk: van de meest impopulaire is hij de meest populaire man van Pruisen geworden. Maar Oostenrijk was voor Duitsland voortaan 'Ausland'; aldus (Ernst) Ludwig von Gerlach (1795-1877). Wij zullen hem nog tegenkomen.

In tegenstelling tot Frankrijk waar hij weinig correspondenten en geen vrienden in de nauwere betekenis van het woord bezat, had Guillaume Groen van Prinsterer (21 augustus 1801 - 19 mei 1876; zijn voornaam dankte hij aan zijn doop in de Waalse kerk, maar voor zijn vrouw Betsy van der Hoop was hij gewoon Willem) in Duitsland wel intimi. Ook met Nederlandse diplomaten te Berlijn had hij, soms zelfs frequent, contact. Eén van zijn forums was de kerk, want hij placht overal te kerken waar een goed woord te beluisteren viel. Zo ook bij Rudolf Kögel (1829-1896) die van 1857 tot 1862 de Duitse gemeente aan het Bleijenburg in Den Haag diende alvorens in Berlijn op te stijgen van vierde tot "Oberhofprediger". Maar zelfs los van persoonlijke contacten was de geestelijke